

شورا و توکل

سرمقاله
اعظم طالقانی

از آنجا که انسان مدنی‌الطبع است می‌تواند ترقی و زیبایی را در زندگی جمعی و مدنی تجربه کند و در این راستا به تشکیلات و نهادسازی نیاز دارد. حکومت‌ها امروزه از چند نهاد ایجاد می‌شوند.

عنوان حکومت ایران، جمهوری اسلامی است که مطابق قانون اساسی کشور بر پایه جمهوریت و اسلامیت بنا نهاده شده است و ساختار سیاسی آن شامل نهاد رهبری و سه قوه مجریه (دولت) مقننه (مجلس شورای اسلامی) قوه قضائیه و شورای نگهبان است. همچنین مجمع تشخیص مصلحت نظام، مجلس خبرگان و شوراهای شهر و روستا در آن فعالیت می‌کنند.

«شورا» نهاد مردمی است که با هدف رشد اجتماعی و مسئولیت‌پذیری وارد اصول قانون اساسی شد و از دستاوردهای پس از انقلاب اسلامی است. این نهاد الهام‌گرفته از آیه «وَ امْرُؤُهَا بُرَّاءٌ بِرَأْيِهِمْ»^۱ و همچنین حدیث «... مَنْ اسْتَبَدَّ بِرَأْيِهِ هَلَكَ وَ مَنْ شَاوَرَ الرَّجَالَ شَارَكَهَا فِي عُقُولِهَا»^۲ است.

برخی از اندیشمندان نگرش مناسبی به شورا ندارند و علت بی‌رغبتی و استقبال نکردنشان طرفداری از حکومت صالح فردی است. آن‌ها به شورا و حکومت شورایی دید منفی دارند؛ چراکه می‌گویند توده مردم عموماً جاهل و ناآگاه‌اند و تسلیم‌شدن به رأی اکثریت سبب محرومیت از اندیشه و رأی برگزیدگان و نخبگان خواهد بود. این نگرش به نظریه نخبه‌گرا مشهور است؛ این دیدگاه را به نظریه فیلسوف‌شاهی افلاطون نسبت می‌دهند که در قالب دولت‌شهر نیز به اجرا درآمد. در نظام دولت‌شهر یونان از جمعیت چهارصد هزار نفری آتن تنها چهل نفر در نظام حکومتی حق رأی داشتند و بردگان و طبقات کم‌درآمد از دخالت در امور سیاسی و اجتماعی

محروم بودند. باید دید چگونه می‌توان مردم را می‌توان صاحب رأی و اندیشه کرد؟ آیا به‌جز مسئولیت‌دادن و نظرخواهی از آن‌ها چنین امری امکان‌پذیر است؟ آیت‌الله طالقانی معتقد است باید مردم را در وظایف اجتماعی مشارکت داد و با آن‌ها مشورت کرد، آن‌هم نه مشورت صوری و تشریفاتی، بلکه با مشورت واقعی و حقیقی آن‌ها را در سرنوشتشان صاحب رأی کرد. در قرآن کریم خداوند به پیامبر دستور می‌دهد که با همان مردمی که در جنگ احد نافرمانی و جهالت کردند و گردنه را ترک کردند مشورت کند و در نهایت خطاب به پیامبر می‌گوید: «... فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ»؛ زمانی که عزم را جزم کردی پس به خدا توکل کن. این آیه دال بر این است که دستور مشورت برای این بوده که یا پیامبر از مردم دلجویی کند یا اینکه پیامبر پس از شکست جنگ احد، به‌طور کل از مشورت کردن، منصرف شده بود؛ که آیه می‌گوید: «مشورت کن و بر خدا توکل کن» چون پس از مشورت و عزم امر و انجام آن، به هر صورت اراده انسان در مجرای مشیت الهی واقع می‌شود؛ این‌گونه توکل پس از مراحل مشورت و رسیدن به عزم، همان مطلوب و محبوب خداوند یا نرسیدن و شکست، مانند جنگ یا واقعه احد، چون خدا متوکلان را دوست می‌دارد و آنان را مدد می‌کند {در را رسیدن به مطلوب او را یاری می‌دهد و موفق می‌کند}. (سید محمود طالقانی؛ پرتوی از قرآن؛ جلد ۳؛ صفحه ۳۹۸)

پی‌نوشت

۱. سوره شوری آیه ۳۸
۲. هر که استبداد کند در کارهای خویش هلاک می‌شود و هر کس با مردم مشورت کند در فکر آنان شریک شده است. (نهج‌البلاغه، فیض‌السلام، حکمت ۱۵۲، صفحه ۱۱۶۵) ❖

بیانیه شماره یک

اعظم طالقانی

زیر باشند، انتخاب شود: ایرانی‌الاصل، تابع ایران، مدیر و مدبر، دارای حسن سابقه، امانت و تقوی، مؤمن و معتقد به مبانی جمهوری اسلامی ایران و مذهب رسمی کشور.»

نظر عده‌ای بر این است که واژه «رجال» به معنای مردان است و عده‌ای دیگر آن را نخبگان و شخصیت‌ها معنا می‌کنند. عده‌ای تعبیر اول را پذیرفته و عده‌ای تعبیر دوم را باور دارند. در همان هنگام از شهید بهشتی سؤال شد که منظور از «رجال» در اصل ۱۱۵ قانون اساسی چیست؟ ایشان پاسخ دادند: «منظور از «رجال»، «شخصیت‌های» مذهبی و سیاسی است.

مردم عدالت‌خواه جمهوری اسلامی ایران:

با توجه به آنچه در صدر مطلب بیان شده، موارد ذیل پیوسته مورد نقد و چالش این‌جانب به‌عنوان یک شهروند ایرانی بوده است:

۱. با توجه به فراخوان امام خمینی قبل از انقلاب از علمای قم، نجف و مشهد در حمایت از اسلام، چگونه است که پس از گذشت نزدیک به ۴۰ سال از انقلاب، در برابر ظلم مشهود نسبت به نیمی از جمعیت ایران و در برابر احقاق این حق‌الناس، کوتاهی شده است و چگونه باید جبران شود؟

۲. همان‌طور که می‌دانیم در بحث حقوق عمومی، حق‌الناس از موارد مبنایی دین اسلام و مذهب ماست، چراکه خالق آفرینش، در عفو از گناهان مربوط به خود، آسان‌گیری، مسامحه و تسهیل بیشتری به‌مراتب نسبت به حقوق انسان‌ها اعلام کرده است، اما درباره حق‌الناس، که از مزایای بینش و بصیرت آیین اسلامی است، جزا یا پاداش دادن به آن، طرح مسئله کرده و حق‌الناس را منوط به گذشت طرف مظلوم بیان می‌دارد. از این‌رو چگونه است که جمهوری اسلامی، که تمام شعارش از مبانی قرآن و سیره ائمه است، از این امر، یعنی حق‌الناس نیمی از مردم، در زیر چتر حکومت اسلامی، در این سال‌ها، بی‌تفاوت گذشته است در حالی که برای امور ساده‌تر و جزئی‌تر، از طریق تشکیل جلسات برای اصلاح قانون اساسی یا از طریق لویح، طرح‌ها و یا بخشنامه‌ها و دستورالعمل‌ها اقدام کرده است.

۳. در رابطه با اصل موضوع برابری جنسیتی در امور اجتماعی و سیاسی، مجموع حاکمیت و نهادهایی مانند شورای محترم نگهبان و مجلس خبرگان قانون اساسی، با توجه به مطرح‌شدن این موضوع در سطح جامعه حداقل حدود ۲۰ سال کوتاهی کرده است. اکنون

بسم‌الله الرحمن الرحیم

«ای مردم، ما شما را از یک مرد و یک زن آفریدیم؛ بنابراین هیچ تیره و قبیله‌ای در آفرینش بر دیگری برتری ندارد؛ ما شما را به‌صورت تیره‌های گوناگون و قبیله‌های مختلف قرار دادیم تا یکدیگر را بشناسید نه آنکه به نژادپرستی روی آورید و به نژاد و تیره خود افتخار کنید و هر ملتی خود را از دیگر ملت‌ها گرمی‌تر بداند؛ به‌یقین گرمی‌ترین شما نزد خدا باتقواترین و بافضیلت‌ترین شماست. خداست که معیار برتری انسان‌ها را معین می‌کند، چراکه او به حقایق امور دانا و آگاه است.» (حجرات، آیه ۱۳)

از آنجا که رجال مذهبی و سیاسی و شرایط مندرج در اصل ۱۱۵ قانون اساسی تاکنون مورد تفسیر شورای محترم نگهبان قرار نگرفته و تعریف دقیقی از رجل سیاسی، مذهبی، مدیر و مدبر بودن نامزدهای ریاست‌جمهوری وجود ندارد، بالاخره در ابلاغیه رهبر معظم انقلاب یعنی «سیاست‌های کلی انتخابات» (جزء ۵ بند ۱۰)، «تعریف و اعلام معیارها و شرایط لازم برای تشخیص رجل سیاسی، مذهبی و مدیر و مدبر بودن نامزدهای ریاست‌جمهوری» به عهده شورای محترم نگهبان قرار گرفت که باید آن را تبیین کنند.»

شورای محترم نگهبان در فراخوان مورخه ۱۳۹۵/۱۰/۰۸ از تمامی نخبگان، استادان حوزه و دانشگاه، صاحب‌نظران و اندیشمندان حقوق و علوم سیاسی و شخصیت‌های سیاسی و گروه‌ها و احزاب دعوت کرد تا پیشنهادهای مستدل خود را در خصوص جزء ۵ بند ۱۰ سیاست‌های کلی انتخابات درباره شرایط داوطلبان ریاست‌جمهوری به این شورا ارسال دارند.

در ابتدای انقلاب با تصویب پیش‌نویس اولیه قانون اساسی که به امضای امام خمینی نیز رسید، جنسیت رئیس‌جمهور مشخص نشده بود. بعضی علما به این نکته اعتراض کرده و گفتند در قانون باید تصریح شود که رئیس‌جمهور مرد باشد. مرحوم امام فرمودند: «با آقایان علما صحبت کنید... ولی پس از مذاکره هم آن‌ها نپذیرفتند و اصل «۱۱۵» قانون اساسی بدین مضمون تدوین شد: «رئیس‌جمهور باید از رجال مذهبی و سیاسی با شرایط زیر... باشد». لذا ملاحظه می‌کنیم که حضرت امام در مورد ریاست‌جمهوری به جنسیت خاصی عنایت نداشته و حتی می‌خواهند که با مذاکره مسئله حل شود. در اصل ۱۱۵ قانون اساسی در باب ریاست‌جمهوری آمده است: «رئیس‌جمهور باید از میان رجال مذهبی و سیاسی که واجد شرایط

۵. این جانب به‌عنوان یکی از زنانی که در انقلاب اسلامی فعالیت داشته‌ام، در تفسیر تبعیض‌آمیز واژه «رجال»، نه‌تنها به دلایل قرآنی و سیره ائمه و عقلانی (با توجه به اهمیت ترجمه لغات عربی در متن فارسی به‌صورت اصطلاحی، و این مسئله که قانون اساسی ما به زبان فارسی است)، مخالفم، بلکه معتقدم باید پیوسته این چالش را که در مکتب افتخارآفرین اسلام اصالت دارد، به‌عنوان حق‌الناس نیمی از جمعیت ایران ادا کرد، زیرا فریضه عدالت و رفع تبعیض از انسان‌ها مبنای حقوق تساوی بین‌الناس است.

صُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذَّلَّةُ أَيْنَ مَا تُقَفُّوا إِلَّا بِحَبْلِ مِنَ اللَّهِ وَحَبْلِ مِنَ النَّاسِ... (آل عمران، آیه ۱۱۲) ❖

پس از گذشت بیش از سی‌وچند سال از نظرات و انتقادهای در تفسیر شورای محترم نگهبان در مسئله اصل ۱۱۵ قانون اساسی، هنوز تفسیر و تعریف دقیقی از واژه «رجل سیاسی، مذهبی و مدیر» ارائه نداده است. به‌راستی، شورای محترم نگهبان چگونه می‌تواند به نیمی از جمعیت، به‌طور عادلانه پاسخ دهد؟ هرچند شاهدیم که شورای محترم نگهبان هیچ‌گونه اظهار نظر دقیقی در این خصوص ارائه نداده است.

۴. می‌توان احتمال داد که این حق اگر لحاظ می‌شد، به پشتوانه آن، حقوق دیگری هم باید ملحوظ می‌گردید، لذا نادیده‌گرفتن آن، نادیده‌انگاری حقوق نیمی از جمعیت ایران، یعنی نسوان، است.

بیانیه شماره دو

نادیده‌گرفتن حقوق اساسی همه مردم و ازجمله زنان تحت هر عنوان احساس مسئولیت می‌کنم و انذار می‌دهم.

نادیده‌گرفتن حقوق به‌رسمیت شناخته‌شده زنان در قانون اساسی، که همگان را در برابر قانون بدون تبعیض یکسان و برابر می‌شمارد، یک تبعیض آشکار و یک پیام نادرست در آستانه عید مبعث و انتخابات ریاست‌جمهوری دوره دوازدهم به همه مسلمانان و مردم ایران خواهد بود.

جای بسی تعجب است، فقهای شورای نگهبان که صاحب کرسی خارج فقه هستند، در تفسیر واژه رجال باز مانده‌اند و برای اموری مانند منع کاندیداتوری اقلیت‌های دینی در مناطق دارای اکثریت شیعه به‌سرعت اقدام می‌کنند.

این جانب نسبت به عدم حضور زنان در بین کاندیداهای ریاست‌جمهوری دوره دوازدهم اعتراض دارم و از شورای نگهبان می‌خواهم تا فرصت باقی است اقدام مقتضی و در شأن زنان این مرز و بوم به عمل آورند.

اعظم‌علایی طالقانی
سوم اردیبهشت ۱۳۹۶ ❖

به نام خدای رحمان
وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ...
سوره مبارکه توبه آیه ۷۱.

بعثت پیامبر رحمت، پیامبر زنان و مردان بر همه مسلمانان جهان با هر عقیده و مذهبی مبارک باد. پیامبری که کمال‌بخش اصول اخلاقی و پرهیز از تبعیض نژادی و زبانی و جنسیتی بود. بی‌گمان زنان همچون سابقون از آغاز رسالت در کنار پیامبر بودند. رسالت خاستگاه زنان اجتماعی و سیاسی است که به کمال در دخترش، بانو زهرا(س) و نوه گرامی‌اش، بانو زینب کبری(س) تجلی یافت. حادثه عظیم رسالت و تحولات تاریخی جهان اسلام هیچ‌گاه خالی از زنان آگاه و تلاشگر نبوده است. و این حضور هرگز در تضاد با پیام اسلام و زندگی مؤمنانه تفسیر نشده است. چراکه خداوند رحمان انسان را از زن و مرد آفرید و ملاک برتری را تقوا قرار داد.

در فرآیند انقلاب اسلامی نیز زنان نقش پررنگی داشتند و از این نظر دولتمردان انقلاب نسبت به حضور زنان مدیون و مسئول هستند. این‌جانب شاهد این حضور هستم و نسبت به

بیانیه شماره سه

چشم‌پوشی نسبت به سوءاستفاده از نام و روش اصلاح‌طلبی است. حساسیت نسبت به حقوق مردم و پرهیز از منفعت‌طلبی یک‌سویه و غیرشفاف مهم‌ترین توصیه‌ای است که به فعالان اصلاح‌طلب می‌توان ارائه داد.

علی‌رغم این توصیه، حفظ دستاوردهای عملی و گفتمانی اصلاح‌طلبانه نیز اهمیت دارد. بنابراین، با تأکید بر نکات اساسی تقویت اصلاحات، از همه هموطنان می‌خواهم در انتخابات ریاست‌جمهوری دوره دوازدهم و پنجمین دوره شوراهای شهر و روستا شرکت کنند و همراه با اصلاح‌طلبان گام‌های مهم‌تری برای ایرانی آبادتر و آزادتر همراه با تقویت نهادهای مدنی بردارند.

از همگان می‌خواهم برادری و همبستگی با همه اقوام ایرانی را مدنظر قرار داده و از نگاه‌های تبعیض‌آمیز در انتخاب کاندیدها پرهیز نمایند و ملاک را صلاحیت، استقامت و پاکدستی قرار دهند.

اعظم‌علایی طالقانی
نهم اردیبهشت ۱۳۹۶ ❖

بِسْمِ اللَّهِ
مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهٗ حَيَاةً طَيِّبَةً
هر کس کار شایسته‌ای انجام دهد، خواه مرد باشد یا زن، در حالی که مؤمن است، او را به حیاتی پاک زنده می‌داریم. (نحل، ۹۷)

در آستانه انتخابات دوازدهمین دوره ریاست‌جمهوری اسلامی ایران قرار داریم. هرچند تا این مرحله، شاهد حضور زنان به‌عنوان کاندیدا در انتخابات ریاست‌جمهوری نبوده‌ایم، اما تحولات چشمگیری در حوزه گفتمانی کاندیداها نسبت به موضوع زنان بوده‌ایم. اگرچه اقدامات صورت گرفته در عمل ناچیز می‌نماید، اما تبدیل شدن موضوع مشارکت زنان در مدیریت سیاسی و اجتماعی به‌عنوان یک بحث محوری اهمیت دارد.

این‌جانب همواره مدافع مشی و مسیر اصلاح‌طلبانه بوده و خواهم بود. زیرا رسوب آگاهی و توان‌افزایی نیروها در حوزه اصلاحات بیشتر و پایدارتر است.

با این حال آنچه روش اصلاح‌طلبانه را تقویت می‌کند پرهیز از